

UDC 378.147: 316

DOI: 10.34671/SCN.HBR.2020.0401.0010

ХАРАКТЕРИСТИКА СУТНОСТІ КАТЕГОРІЙ СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

© 2020

ResearcherID: AAE-1091-2020

ORCID: 0000-0002-8032-8676

Тюльпа Тетяна Миколаївна, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи і психології

*Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
(41400, Україна, Глухів, Сумська обл., вул. Києво-Московська, 24. e-mail: tyulpatnt@gmail.com)*

Анотація. У статті розглядається соціальна компетентність особистості як інтеграційна соціальна якість майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, як найважливіша передумова успішної професійної діяльності, що включає до свого складу ясне ціннісне розуміння соціальної дійсності, конкретне соціальне знання як керівництво до дії, суб'єкту здатність до самовизначення, самоврядування й нормотворчості; вміння здійснювати соціальні технології в головних сферах життєдіяльності згідно належному рівню культури, моральності і права. Концептуалізація феномену соціальної компетентності дозволяє визначити вищий рівень соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей – освоєння й розвиток соціальної дійсності, що досягається в процесі діяльності, поведінки, спілкування, споглядання тощо, завдяки гармонізації усвідомлення соціальних проблем і перспектив соціального розвитку. На основі підходів до розуміння понять «соціальне», «соціальність», «соціалізованість», «соціалізація» конкретизується поняття «соціальна компетентність», виділяються її характерні особливості. Зроблено спробу встановлення діалектичних зв'язків між поняттями, їх смислового уточнення, що надало можливість визначити сутність соціальної компетентності, яка обумовлена поєднанням, взаємопроникненням, взаємодією між «соціальним», яке розуміємо як сукупність можливостей для здійснення соціальних відносин, «соціальністю», що являє собою здатність до соціальної взаємодії у межах «соціального», «соціалізованість» трактуємо як відповідність особистості вимогам соціуму на основі розширення меж «соціальної», «соціалізації», що представляє собою процес і результат засвоєння й відтворення соціального досвіду соціалізованої особистості, соціальна компетентність своєю чергою є основою, підсумком і, одночасно, умовою успішної соціалізації. Розглянуто соціальну компетентність з позиції соціалізації як процесу входження людини в світ людської культури, людських відносин, що дозволяє особистості адаптуватися і самореалізуватися в умовах сучасного суспільства.

Ключові слова: соціальна компетентність, професійна підготовка майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, соціальне, соціальність, соціалізованість, соціалізація, соціономічна сфера.

CHARACTERISING THE ESSENCE OF CATEGORY SOCIAL COMPETENCE OF INTENDED SOCIETY SPECIALISTS

© 2020

Tulpa Tatyana Nikolaevna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
the Department of Social Work and Psychology

*Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University
(41400, Ukraine, Hlukhiv, Sumy region, Kyiv-Moscow street, 24, e-mail: tyulpatnt@gmail.com)*

Abstract. The article describes the social competence of the individual as an integrative social quality of intended specialists of socio-economic specialties, as the most important background for successful professional activity, which includes a clear value understanding of social reality, specific social knowledge as a guide to action, subjective capacity for self-determination, self-consideration and normality; ability to implement social technologies in the main spheres of life according to the appropriate level of culture, morality and law. The concept of the phenomenon of social competence allows us to determine the higher level of social activity of future specialists of socio-economic specialties – the discovering and development of social reality, which is achieved in the process of activity, behavior, communication, observation etc., through the harmonization of awareness of social problems and prospects of social development. On the basic approaches of understanding the concepts of «social», «sociality», «socialization» the concept of «social competence» is specified, its characteristic features are distinguished. An attempt was made to establish dialectical connections between concepts, their semantic clarification, which made it possible to determine the essence of social competence, which is caused by a combination, interpenetration, interaction between «social», which is understood as a set of opportunities for social relations, «sociality», which is represented, we interpret the capacity for social interaction within the limits of «social», «socialized» as the conformity of the individual to the requirements of the society on the basis of widening the boundaries of «sociality», «socialization» represents the process and the result of assimilation and reproduction of the social experience of a socialized personality, social competence in turn is the basis, the result and, at the same time, a condition for successful socialization. Social competence is considered from the standpoint of socialization as a process of human adjustment to the world of human culture, human relations, which allows the individual to adapt and self-actualize in the conditions of modern society.

Keywords. social competence, professional training of intended specialists in socio-economic specialties, social, sociality, socialization, social sphere.

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЩНОСТИ КАТЕГОРИИ СОЦИАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

© 2020

Тюльпа Татьяна Николаевна, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры социальной работы и психологии

*Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко
(41400, Украина, Глухов, Сумская обл., Ул. Киево-Московская, 24. e-mail: tyulpatnt@gmail.com)*

Аннотация. В статье рассматривается социальная компетентность личности как интеграционная социальное качество будущих специалистов социономических специальностей, как важнейшая предпосылка успешной профессиональной деятельности, включает в свой состав ясное ценностное понимание социальной действительности, конкретное социальное знание как руководство к действию, субъектную способность к самоопределению, самоуправлению и нормотворчеству; умение осуществлять социальные технологии в главных сферах жизнедеятельности согласно должному уровню культуры, нравственности и права. Концептуализация феномена социальной компетентности позволяет определить более высокий уровень социальной активности будущих специалистов социономических специальностей – осознание и развитие социальной действительности, что достигается в процессе деятельности, поведения, общения, наблюдения и т.д., благодаря гармонизации осознания социальных проблем и перспектив социального развития. На основе подходов к пониманию понятий «социальное», «социальность», «социализация» конкретизируется понятие «социальная компетентность», выделяются ее характерные особенности. Сделана попытка установления диалектических связей между понятиями, их смыслового уточнения, что дало возможность определить сущность социальной компетентности, которая обусловлена сочетанием, взаимопроникновением, взаимодействием между «социальным», которое мы понимаем как совокупность возможностей для осуществления социальных отношений, «социальностью», которая представляет собой способность к социальной взаимодействию в пределах «социального», «социализованность» трактуем как соответствие личности требованиям социума на основе расширения границ «социальной», «социализации», что представляет собой процесс и результат освоения и воспроизведения социального опыта социализированной личности, социальная компетентность своей чертой является основой, подведением и, одновременно, условием успешной социализации. Рассмотрено социальную компетентность с позиции социализации как процесса вхождения человека в мир человеческой культуры, человеческих отношений, что позволяет личности адаптироваться и самореализоваться в условиях современного общества.

тентности позволяет определить высокий уровень социальной активности будущих специалистов социологических специальностей – освоение и развитие социальной действительности, достигается в процессе деятельности, поведения, общения, созерцания и т. д., благодаря гармонизации осознание социальных проблем и перспектив социального развития. На основе подходов к пониманию понятий «социальное», «социальность», «социализированность», «социализация» конкретизируется понятие «социальная компетентность», выделяются ее характерные особенности. Предпринята попытка установления диалектических связей между понятиями, их смыслового уточнения, что позволило определить сущность социальной компетентности, которая обусловлена сочетанием, взаимопроникновением, взаимодействием между «социальным», которое понимаем как совокупность возможностей для осуществления социальных отношений, «социальностью», представляющий собой способность к социальному взаимодействию в рамках «социального», «социализированность» трактуем как соответствие личности требованиям социума на основе расширения границ «социальности», «социализация», что представляет собой процесс и результат усвоения и воспроизведения социального опыта социализированной личности, социальная компетентность в свою очередь является основой, итогом и одновременно условием успешной социализации. Рассмотрены социальную компетентность с позиции социализации как процесса вхождения человека в мир человеческой культуры, человеческих отношений, позволяет личности адаптироваться и самореализоваться в условиях современного общества.

Ключевые слова: социальная компетентность, профессиональная подготовка будущих специалистов социологических специальностей, социальное, социальность, социализированность, социализация, социологических сфера.

ВВЕДЕННЯ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Українські реалії вимагають від випускників закладів вищої освіти нового професійного мислення, високої мобільності, соціальної активності, високого рівня соціальної зрілості й особистісного самовизначення. У зв'язку з цим головна увага повинна приділятися підвищенню соціальної функції у процесі професійної підготовки студентів закладів вищої освіти взагалі і майбутніх фахівців соціологічних спеціальностей зокрема, що забезпечує їх готовність до вмілої побудови комунікації з людьми, розуміння сенсу отриманої освіти, визначення перспектив особистісного саморозвитку, набуття нових соціально-особистісних якостей. Їхня соціальна функція проявляється в тому, щоб трансформувати вимоги суспільства до особистості людини у вимоги цієї особистості до самої себе, збагатити нове покоління соціально-культурним досвідом, стати провідником із минулого в майбутнє культурного й історичного спадку людства в умовах природного розвитку соціальної системи.

Представник соціологічних спеціальностей – це особа, яка формує майбутнє. Серед безлічі проблем, які доводиться розв'язувати в рамках професійної підготовки, однією з найважливіших є формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціологічних спеціальностей як вагової передумови успішної професійної діяльності. Розуміння її суті, форм прояву, тенденцій зміни є неодмінною умовою професійного розв'язання завдань щодо здійснення соціальних упливів на особистість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядалися аспекти цієї проблеми і на яких обґрунтовується автор; виділення невідомого раніше частин загальної проблеми. Нині феномен соціальної компетентності є актуальним і представляє широкий інтерес для зарубіжних і вітчизняних дослідників. Аналіз проблеми соціальної компетентності знайшов своє відображення в наукових доробках вчених В. Андрущенко [1], С. Архіпової [2], М. Докторович [3], Р. Лейчук [4], О. Овчарук [5], Н. Сівак [6], І. Холковської [7] та ін. Незважаючи на те, що існує безліч різних трактувань терміна «соціальна компетентність» у наукових дослідженнях прослідковуються загальні основні риси, характерні для багатьох наукових позицій учених, що дозволяють уточнити сутність зазначеного поняття: інтегральність соціальної компетентності; її рівнева характеристика, яка свідчить про закладене в ній прагнення до саморозвитку; якісна характеристика (мірило кваліфікованості спеціаліста); діяльнісна характеристика (здатність до виконання соціально спрямованих дій); опосередкованість моральної позицією особистості, що детермінує готовність до прийняття персональної відповідальності

за вчинені професійні дії. При оптимальному процесі формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціологічних спеціальностей у суспільстві забезпечується наступність у передачі від покоління до покоління соціокультурних знань, установок і ціннісних орієнтацій, соціопрфесійних навичок і умінь, майстерності, здійснюється поступове «входження» того, хто навчається, у професійне й соціальне життя, досягається стійкість і розвиток економічної системи.

Обґрунтування актуальності дослідження. За результатами аналізу літератури про сутність, зміст і структуру поняття «соціальна компетентність» нами виявлено, що фундаментом соціальної компетентності є синтетична здатність людини пов'язувати себе й суспільство в реальній дійсності, вміння будувати соціальні відносини, реалізувати способи управління поведінкою, власна включеність особистості в систему соціальної взаємодії, що детермінують ефективність процесу її соціального становлення, й потребує розгляду феномену на міждисциплінарному рівні, так як воно за своєю природою поліфункціонально.

МЕТОДОЛОГІЯ

Формування цілей статті Метою статті є осмислення сутності феномену соціальної компетентності, визначення ступеня її впливу на процес взаємодії індивіда з іншими людьми, виявлення особливостей цієї взаємодії і визначення подальшого результату для самого індивіда й для суспільства.

Постановка завдання. Концептуалізація феномену соціальної компетентності дозволяє визначити вищий рівень соціальної активності особистості – освоєння і розвитку соціальної дійсності, що досягається у процесі діяльності, поведінки, спілкування, споглядання тощо, завдяки гармонізації усвідомлення соціальних проблем і перспектив соціального розвитку.

Методи, методики та технології, що використувувалися. З метою дослідження і впорядкування теоретичних уявлень про феномен соціальної компетентності виокремлення ключових понять проблеми, встановлення діалектичних зв'язків між поняттями, їх узгодження обрано методи понятійно-термінологічного і теоретико-методологічного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У контексті проблеми, що досліджується представляється доцільним розглянути такі важливі поняття, як «соціальне», «соціальність», «соціалізованість», «соціалізація» які є сутнісними характеристиками соціальної компетентності майбутніх фахівців соціологічних спеціальностей.

У широкому розумінні поняття «соціальне» визначається як характеристика суспільства загалом. В. Андрущенко зазначає, що соціальне є сукупністю суспільних

відносин певного суспільства, інтегрованих у процесі спільної діяльності індивідами або групами індивідів у конкретних умовах місця і часу [1, с. 11–12]. Це інтегративне утворення, яке акумулює в собі знання, досвід, традиції, творчі здібності й реальні оцінки стану розвитку суспільства і його елементів. Воно виражає характер використання потенціалу соціальних резервів суспільства, класу, колективу, групи, особи для вироблення критеріїв оптимального розвитку всього соціального організму. Багато дослідників відмічають, що соціальне слід розуміти не в широкому сенсі, як суспільне, а в більш вузькому, власному значенні, адже соціальне – це сукупність тих чи тих властивостей і відносин людей один до одного, до свого становища в суспільстві, до явищ і процесів суспільного життя. На думку Л. Мехрішвілі [8], соціальне являє собою орієнтацію на активність особистості, на взаємодію груп, особистостей, трактуючи особистість як суб'єкт історичної дії, як суб'єкт суспільних відносин. Важливим висновком автора в контексті нашого дослідження є ідея про те, що вищим проявом цієї «активної діяльної взаємодії» є така соціально-якісна характеристика особистості, як «соціальна суб'єктність» – здатність людини до відтворення і вдосконалення життя; здатність результативно брати участь у суспільному житті і розв'язувати соціально-значущі проблеми» [8, с. 16]. Погоджуючись з вищевикладеними позиціями, приходимо до висновку, що соціальне – це одна зі сторін суспільного життя, простір існування індивідуального і суспільного в сукупності різноманітних відносин. Суспільно-історичне відтворення буття людей і умов їх життя передбачає розвиненість соціального, у формах якого йде освоєння й перетворення реальності, самозбагачення і самореалізація людини.

У процесі професійної підготовки майбутніх представників соціономічних професій розв'язується актуальна гуманітарна проблема – проблема розвитку соціальності людини, формування суспільних навичок, громадянськості, побудови правильних взаємин та ін., адже у сфері соціального поєднуються і перетинаються індивідуальні особливості людини й соціальні аспекти життєдіяльності. У соціальності поєднуються і перетинаються індивідуальні особливості людини і соціальні аспекти життєдіяльності [9]. Стосовно педагогічної практики соціальність є результатом соціальних впливів, спрямованих на формування знань і умінь соціально-схвалюваної поведінки (макросоціального) і здатності бути суб'єктом соціальних відносин, реалізувати індивідуальність у реальних соціальних умовах (мікросоціально). Соціальність – це властивість, яка внутрішньо притаманна індивідам і спільнотам, що формується в результаті процесів соціалізації й інтеграції людини в суспільство, в суспільні відносини, відображає зміст і характер взаємодій між суб'єктами (індивідами, групами, спільнотами) як результат виконуваних людиною певних соціальних ролей, які вона бере на себе, стаючи членом спільності, є результатом взаємодій і може бути виражена в культурі, оцінках, орієнтаціях, поведінці, духовній діяльності, способі життя людей і зумовлена рівнем їхньої соціальної компетентності.

У рамках дослідження феномену «соціальна компетентність» ми вважаємо за доцільне розглянути конструкт «соціалізованість», оскільки обидва поняття є відображенням соціальних взаємозв'язків між людиною й соціумом, а категорія соціальності своєю чергою, виявляє сутнісний, змістовий сенс поняття «соціалізованість».

Якщо дотримуватися концепції можливості впливу на процес формування соціальної компетентності студентів, то позитивним його результатом є соціалізованість, яка повинна досягатися не просто прийняттям суми різних рольових очікувань, а засвоєнням самої сутності цих вимог, орієнтацією особистості на конкретні соціальні вимоги і на вироблене нею самою розуміння універсальних моральних цінностей. Е. Дюркгейм ува-

жає, що соціалізованою є особистість, яка прийняла мораль як систему об'єктивних правил поведінки, і в зв'язку з цим наділену умінням притлумлювати індивідуальні інтереси в ім'я суспільних. Учений підкреслює, що «будь-яке суспільство прагне сформувати людину відповідно до мінливих універсальних, моральних, інтелектуальних і навіть фізичних ідеалів» [10, с. 12]. П. Бергер і Т. Лукман трактують соціалізованість лише як наявність певних структур у свідомості індивіда: знань, цінностей, вірувань, роздумів, переконань та ін. При цьому вченими не завжди враховується наявність поряд з суб'єктивною ще й об'єктивною реальністю [11]. Однак, позитивним у зазначеній позиції є те, що соціалізованість зв'язується з усвідомленням, осмисленням, вільним рухом людини до самої себе як творця соціальної реальності. Ми визначаємо соціалізованість як певну ступінь відповідності індивіда вимогам суспільства, сукупність індивідуальних і психологічних особливостей, що характеризують міру розвитку особистості як члена соціуму і проявляються через здатність індивіда самостійно досягати життєвих цілей, сприяти реалізації власного духовно-культурного потенціалу в процесі спільної з іншими людьми діяльності, забезпечують позитивне самопочуття і емоційну задоволеність життям загалом.

Аналіз наукових робіт дозволяє виявити зв'язок соціальної компетентності з процесом соціалізації (Н. Лавриченко [12], Т. Самсонова [13], Н. Сівак [6], І. Талаш [14], І. Холковська [7], І. Шимко [14]), адже соціалізація являє собою складний багатогранний процес, який передбачає не тільки оволодіння індивідом ідеями, цінностями, правилами й стереотипами поведінки соціального життя, а й вироблення власних ціннісних і життєвих орієнтацій, соціального досвіду. Так, С. Учурова, вивчаючи проблеми розвитку соціальної компетентності у освітньому процесі, наголошує, що «соціалізація визначає специфіку розвитку соціальної компетентності особистості і відбувається не тільки завдяки цілеспрямованому впливу на людину, а й під впливом різноманітності стихійних факторів. Чим вищий рівень розвитку соціальної компетентності, тим легше протікає процес соціалізації, тим успішніше здійснюються міжособистісні взаємодії» [16, с. 17]. Спираючись на характеристики соціалізованості особистості, можна виявити в їх складі здатність прийняття рішень, що лежить в основі соціальної компетентності особистості, адже, по-перше основою дій індивіда є мета або потреба в чомусь важливому для нього; по-друге, досягненню мети сприяють знання людини про себе і про соціум, набуті в процесі соціалізації. Важливою у зазначеній позиції є ідея про те, що прояв соціальної компетентності починається в ситуації вибору, в момент прийняття рішення людиною. Це свідчить про значущість соціальної компетентності для внутрішнього світу людини і для вбудовування її у світ відносин. Визначальним тут є те, що соціальна компетентність виступає і як результат, і як умова успішної соціалізації [15].

З огляду на те, що процес формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей є найважливішою передумовою їхньої успішної професійної діяльності, професійного розв'язання завдань щодо здійснення соціальних впливів на особистість, ефективна професійна підготовка спрямована на формування потенціалу успішного включення майбутнього фахівця у процес соціалізації особистості під час трудової діяльності й підтримки високого рівня його професійної мобільності протягом усього життя. При оптимальному процесі формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей у суспільстві забезпечується наступність у передачі від покоління до покоління соціокультурних знань, установок і ціннісних орієнтацій, соціопрфесійних навичок і умінь, майстерності, здійснюється поступове «входження» того, хто навчається, у професійне і соціальне життя, досягається стійкість і розвиток еконо-

мічної системи. У цих умовах освітній процес закладів вищої освіти більшою мірою, ніж раніше, повинен сприяти підвищенню якості освоєння майбутніми фахівцями соціономічних спеціальностей своїх соціальних ролей разом з інтеріоризацією відповідних норм і цінностей, а також самоідентифікації особистості й освоєння нею своєї суб'єктно-об'єктної позиції у взаємодії з соціономічним середовищем.

Отже, людина з високим рівнем розвитку соціальної компетентності, включена в широкі соціальні зв'язки, активна і гнучка, вміє вписатися в нові суспільні структури і умови, здатна до соціальної взаємодії. Високий рівень соціальної компетентності характеризує соціально зрілу соціалізовану особистість, що володіє адекватною самооцінкою, самодостатню, добре адаптовану, з розвитком почуття власної гідності. Соціалізація і соціальна компетентність як її результат, і як умова, надають можливість адекватно адаптуватися в умовах соціальних змін, забезпечують правильну оцінку й прийняття вірних рішень з урахуванням ситуації. Слід підкреслити, що в реальній людській поведінці процес соціалізації і процес розвитку соціальної компетентності інтегровані, взаємодоповнюють і взаємозумовлюють один одного. Отже, соціальна компетентність особистості є інтеграційною соціальною якістю особистості, що включає до свого складу ціннісне розуміння соціальної дійсності, конкретне соціальне знання як керівництво до дії, суб'єкту здатність до самовизначення, самоврядування і нормотворчості, сутність якої базується на усвідомленні феноменів соціальне, соціальність, соціалізованість, соціалізація.

ВИСНОВКИ

Висновки дослідження. Проблема формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей соціальної компетентності детермінована проблемами взаємодії людини з суспільством, соціального становлення, соціального розвитку особистості. Формуючись в процесі соціальної взаємодії, соціальна компетентність впливає й на сам процес соціалізації особистості.

Сутність зазначеної категорії обумовлена поєднанням, взаємопроникненням, взаємодією між поняттями «соціальне», яке розуміємо як сукупність можливостей для здійснення соціальних відносин, «соціальність», що являє собою здатність до соціальної взаємодії у межах «соціального», «соціалізованість» трактуємо як відповідність особистості вимогам соціуму на основі розширення меж «соціальності», «соціалізація», що представляє собою процес і результат засвоєння й відтворення соціального досвіду соціалізованої особистості, соціальна компетентність своєю чергою є основою, підсумком і, одночасно, умовою успішної соціалізації. Встановлення діалектичних зв'язків між поняттями, їх смислове уточнення, узгодження дає можливість досягти більш високого теоретико-методологічного рівня розв'язання проблеми формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери, можливість її вирішення засобами сучасної науки.

Перспективи подальших досліджень цього напрямку. Вище викладене не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Подальших досліджень вимагає визначення поглядів учених, відображених в основних аспектах наукового трактування змісту феномену соціальної компетентності: соціологічному, діяльнісному, інституційному, когнітивному, соціокультурному, інтегративному й визначення її структури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андрущенко В. П. Социология. Наука об обществе: учеб. пособие под общ. ред. В. П. Андрущенко, Н. И. Горлаха. Харьков: 1996. 688 с.
2. Архипова С. П. Професійна компетентність і професійність соціального працівника: сутність і шляхи розвитку Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2004. № 2. С. 7–12.
3. Докторович М. О. Соціальна компетентність: співвідношення наукових категорій. Матеріали IX міжнародної науково-практичної

конференції «Наука та освіта 2006». Т. 2. Педагогічні науки. Дніпропетровськ: 2006. С. 81–89.

4. Лейчук Р. М. Соціальна компетентність учнів до проблеми визначення змісту і структури поняття Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. 2013. № 2. С. 160–166.

5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: колективна монографія за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.

6. Сівак Н. А. Соціальна компетентність у контексті соціалізації студентів вищих педагогічних навчальних закладів Наука і освіта. 2013. № 3. С. 161–164.

7. Холковська І. Л. Соціальна компетентність як умова успішної самореалізації особистості Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 36. Наук. Праць. Вип. 47. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. С. 63–67.

8. Мехришвили Л. Л. Социальная политика: концептуальные подходы. Тюмень: ТюмГНГУ, 2006. 226 с.

9. Ромм Т. А. Социальное воспитание ресурс развития социальности в человеке Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова: Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика. 2010. № 2. С. 11–15.

10. Дюркгейм Е. Метод социологии Київ. Харків. 1899. 197 с.

11. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания Москва: Наука. 1995. 607 с.

12. Лавриченко Н. М. Проблеми гуманістичного спрямування шкільної соціалізації: педагогічні роздуми і нотатки: монографія Київ: ТОВ «Інсайт-плюс», 2006. 280 с.

13. Самсонова Т. И. Социальная компетентность подростков: технологии её формирования СПб.: Изд-во СПбГУ-СЭ. 2007. 183 с.

14. Шимко І. М. Талаш І. О. Соціальна компетентність – якісна характеристика процесу соціалізації Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2018. Вип. 24 (2). С. 166–173.

15. Тюльба Т. М. Соціалізованість майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей як фактор успішності формування соціальної компетентності Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки. 2019. Вип. 41. С. 78–87.

16. Учурова С. А. Развитие социальной компетентности в образовательном процессе (на примере уроков немецкого языка и обществознания): монография. Екатеринбург: УрФУ. 2011. 196 с.